



**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

1750

Caput VI. De requisitis ad assequendum Theologicas veritates
dispositionibus, atque de hujus nostri Operis instituto.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83620)

A quorum consuetudine est mihi longo itinere recedendum; & si aliquando astu disputationis abreptus in idem, quod damno, crimen diliabar, hanc à lectoribus meorum opusculorum gratiam deprecor, ut inconsulto loquenti humanissime indulgeant. Ita enim spero fore, ut mihi hanc ipsam vicem rependant, & errantem me ad semitam veritatis hac solertia, & cautione reducant.

Quis enim non sentiat, ait lib. de Peccato Origin. cap. 23. Augustinus, in his, atque huiusmodi variis, & innumerabilibus quaestionibus, sive ad obscurissima opera Dei, sive ad Scripturarum abditissimas latebras pertinentibus, quas certo aliquo genere complecti, ac definire difficile est, & multa ignorari salva Christiana Fide, & alicubi errari, sine aliquo haeretici dogmatis crimine.

C A P U T VI.

De requisitis ad assequendum Theologicas veritates dispositionibus, atque de hujus nostri Operis instituto.

S U M M A R I U M.

1. De dispositione mentis in Theologo requisita.
2. Linguae, praesertim Hebraica, & Graeca, Theologo utilissima.
3. Utilis etiam est Mathesis.

4. 5. 6. In Theologo requiritur cordis mundities, inanis gloriae contemptus, & discendi ardor.
7. 8. 9. De Theologiae partibus, ac de instituto, & ordine hujus operis.

1. De dispositione mentis in Theologo requisita.

UT in propugnandis veris, atque in refutandis errorum dogmatibus cum doctrinae laude, & moralium virtutum incremento versetur quisquis ad Theologicas disciplinas convertitur; operae pretium est, ut mentem, ac voluntatem certis quibusdam regulis, ac praeceptis ad has capeendas disponat. Principio quantum ad mentem attinet, deserviunt Theologo omnes naturales scientiae, de quibus non incongrue beatus Thomas quaest. 1. artic. v. interpretatur verba Proverbiorum cap. ix. vers. 3. *Misit ancillas suas, ut vocarent ad arcem, & ad moenia civitatis.* Aliquae tamen sunt Theologo necessariae; aliquae utilissimae; aliquae ornatum addunt solummodo. Necessaria est dialectica, & naturalis Philosophia; quae duo Scholasticae methodum, & humanas rationes suppeditant, ut cap. II. demonstravi. Assiduum praeterea studium in sacris literis, in Apostolicis traditionibus, in Romanorum Pontificum statutis, in Sanctorum Patrum sententiis, in Historicis monumentis collocandum est; inde enim veluti ex perennibus fontibus argumenta exhaurit Theologia. Nam si humanis rationibus primo insistimus, potius erimus contentiosi philosophi, quam sacrarum doctrinarum cultores. Cavendum est igitur, ne Theologiae ingressus limina in sinistram deflectat partem, ubi degunt illi, *Qui, inquit Cyrillus Alex. lib. II. Thesauri; Nihil aliud, quam Aristotelem ructant, & istis potius disciplinis, quam Scripturarum scientia sese vendunt.*

Utilissima videntur Theologolinguae, praesertim Hebraea, & Graeca: illa ad majorem divinarum Scripturarum intelligentiam, haec etiam ad Sanctorum Patrum lectionem. Quamquam enim Vulgata nostra authentica est, ceterisque Sacrorum Bibliorum versionibus longe praestantior, necnon praecleara Graecorum Opera Latina fecit Scriptorum industria; utilis tamen est linguarum notitia ad cognoscendas idiomatum proprietates, ad evitandum errorem ex amphibologia latini sermonis, atque ad intelligenda quaedam vocabula propria, quae in sola lingua, à qua derivantur, etymologiam servant, & tamen ipsa nunquam immutantur, ut *Adam, Abel, Cain &c.* & quaedam alia, quae commodè in alienam linguam transferri forte non poterant, vel saltem in gratiam antiquioris linguae etiamnum perseverant, ut *Raca, Anathema, Marana, Mammona.* Hinc S. P. August. lib. 2. de Doctrina Christiana cap. 11. trium linguarum Hebraicae, Graecae, & Latinae magnopere studium commendat, easque in causa mortis suae Christus ipse videtur probasse. Viennense Concilium, ut habetur in Clement. 1. Tit. de Magistris, statuit, ut in praeclearissimis Universitatibus Bononiensi, Parisiensi, & Salmanticensi trium harum linguarum pararentur praecceptores; quod ut servetur in generalibus Religiosorum studiis non semel decreverunt Pontifices, quorum statuta recitat in sua Medulla linguae Sanctae Paulus Mediceus. Gregorius item XIV. Seminarii nostri Bononiensis Insti-

2. Lingua Hebraica & Graeca Theologo utilissima.

Institutor, præcipit, ut Hebrææ lingue Novitiis rudimenta tradantur. Id verò hoc præfenti tempore specialiter est executioni mandandum; quum Hæretici continuò nos ad Hæbraicos, Græcosque Codices provocent, freti hac linguarum peritiâ, & Patres Latinæ Ecclesiæ contemnentes, qui ea præditi non fuerunt, ut constat in editis contrà S. P. Augustini Opera à Joanne Pherepono Animadversionibus, tali audacia conscriptis, ut non solum Catholicis viris, verum etiam nonnullis Hæreticis stomachum moverint. De advocando autem Latinæ orationis præsidio hoc loco non loquor; nam auditoribus nostris ea lingua disciplinæ traduntur. Vellem tantum, ut de se ipso scripsit Petavius in Proleg. cap. VII. num. X. scribendi, ac dicendi stylus *neque barbarus, ac non latinus esset; & oratorio tamen ille fuco, ac non latinus esset; & oratorio tamen ille fuco, ac pigmentis careret.*

3. *Utilis est etiam Mathesis.* Pari ratione de cæteris quibusdam facultatibus arbitror esse judicandum; de utilitate Matheſeos ostendit erudita dissertatione Rabbis vir doctrina, ac morum suavitatem conspicuus. Demonstrat enim quantum utilitatis afferant Theologo Geometria, Cosinographia, Arithmetica, & cæteræ mathematicæ disciplinæ. Hæ tamen valde humilem ac prudentem hominem requirunt. Ut enim exemplum proferam de Arithmetica; habent quidem omnes Sacrarum literarum numeri aliquam significationem, quam ingeniosè exponit aliquando Augustinus in numero E. G. septenario, quadragesimo, trigesimo octavo &c. at si quis arbitratur numeros ubique eandem significationem præferre, is meo iudicio decipitur. Etenim quis probet, binarium V. G. exitiosissimum esse, ut conatur demonstrare Petrus Bongus in libro de Numerorum Myſteriis, ex eo quòd duo sunt duces dæmoniorum Behemot, & Leviathan, duo genera delictorum proprium & alienum, duæ damnatorum poenæ sensus & damni: & quia duo cæci clamabant in Hierico secus viam, duæ mulieres fornicatæ sunt in Ægypto Oolla, & Oliba, duos menses puella Jephthæ flevit virginitatem suam, duobus testibus damnatur reus? Profectò si hoc modo nugari fas est, dicam ego è contrà optimam esse dualitatem, quoniam Deus duplicem condidit creaturam, spirituales, & corporeas; duplicem in se naturam copulavit divinam, & humanam; necnon in duobus mandatis universa lex pendet; duo ad efficiendum Sacramentum con-

currunt, verbum, & elementum; duo indè effectus promanant gratia, & character; duo viri fertilissimam Palestinæ terram primitus invenerunt; duo fuere Hebræorum salvatores, Moyses, & Aaron; duo Apostoli, qui prima vice secuti sunt Christum, Petrus & Andreas; duo sunt rerum omnium principia, materies ac forma. Et quòd dictum est de binario, de omnibus aliis numeris in quodam meo Ms. contrà Bongum opusculo demonstravi, probans nullam certam significationem inesse numeris, nisi quam Sacræ literæ, ac Patres deprehenderunt; eamque non ratione numerorum haberi, sed rerum. Itaque hæc lege tantum Arithmetica utilis esse potest Theologo: quòd affirmo de ceteris scientiis mathematicis; quæ nisi ad hanc normam expendantur, erunt Theologo parum utiles. Hactenus de iis, quæ ad Theologiæ studium ex naturalibus scientiis prærequiruntur.

4. *In rheologo* Ex parte autem voluntatis requiritur cordis mundities, inanis gloriæ contemptus, discendi ardor; & qui erat initio commemorandus, timor Domini. De cordis munditiæ hæc habentur Sap. I. v. 3. & seq. *Perversæ enim cogitationes sepavant à Deo: probata autem virtus corripit insipientes. Quoniam in malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Spiritus enim Sanctus disciplinæ effugiet fictum, & auferet se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, & corripietur à superveniente iniquitate.* Etreverà animus terrenis cupiditatibus irretitus nunquam poterit in summi boni contemplationem assurgere: undè Orat. XXXIII. ita loquitur Nazianzenus: *Non cujusvis est de Deo disserere, sed eorum duntaxat, qui corpus, & animam à vitiorum sordibus purgarunt, aut jam hoc agunt, ut se à vitiorum labe purgent; impuro enim rem puram attingere periculo non caret, quemadmodum nec agris oculis solis radios intueri.* Hac de re, ut arbitror, antiquiores Theologi incipiebant in libros sententiarum Commentaria ab ea quaestione, *Quid sit frui, & uti*, in qua docebant non esse rebus creatis fruendum noxia delectatione, sed esse illas in usum assumendas ad finem ultimum consequendum; initio commonefacientes oportere cuique, sed præsertim disserenti de Deo, ne sit temporalium bonorum aut vana cupiditate illectus, aut damnabili fruitione illaqueatus. Huc etiam spectat ille timor, de quo regius Vates Ps. 110. v. 9. *Initium sapientiæ timor Domini.*

Præ-

5. *Inanis gloria contemptus.* Præterea ad Theologiam accedenti necessaria est humilitas, & inanis gloria contemptus. Ait enim Spiritus Sapien-
 tiæ apud Is. cap. LXVI. v. 2. *At quem autem respiciam, nisi ad pauperculum, & contritum spiritu, & tremantem sermones meos?* Et Augustinus lib. III. Confess. cap. v. *Institui animum intendere in Scripturas Sanctas, ut viderem, quales essent: & ecce video rem non compertam superbis, neque nudatam pueris, sed incessu humilem, successu excelsam, & velatam mysteriis: & non eram ego talis, ut intrare in eam possem, aut inclinare cervicem ad ejus gressus, &c.* Atque Augustini verbis addere possum exemplum ejusdem; qui cum humilitate, & charitate plurimos antecelleret, talem habuit divinarum scientiarum intelligentiam, ut indutus virtute ex alto abundantius omnibus laboraverit: atque illius ministerio Dominus uberiorem fidelibus suis præbuerit instructionem. Comparatur autem hæc humilitas non solum consideratione sui ipsius, verum etiam hujus scientiæ scopo, atque argumento. Nam sive ingenii acumine polleas, sive memoriæ tenacitate, sive utroque, ceterisque donis ad naturam, & gratiam pertinentibus; neminem fugit, omne donum deforsum esse descendens à Patre luminum: quod si horum donorum minorem partem acceperis, te non latet nullum hominum esse odibiliorem superbo ac paupere. Argumentum verò Theologiæ eò majorem postulat humilitatem, quò sublimius est, & in illo plures temporis, ac operis fecere jacturam: quippe de summo Deo discedendum est, qui habitat lucem inaccessibilem. Scopus denique, ac finis in omni quidem scientia, sed præsertim Theologiæ, debet esse Dei honor, sui ipsius ac proximorum ædificatione promovendus: quem finem nunquam assequuntur, qui superbia elati studiis, ut promoveantur ad Religionis gradus, totis nervis incumbunt. Memoria tenendum est, quod serm. xxxvi. in Cant. scripsit Bernardus: *Sunt namque, qui scire volunt eo fine tantum, ut sciant ipsi, & turpis curiositas est. Et sunt qui scire volunt, ut scientiam suam vendant, verbi causa, pro pecunia, pro honoribus, & turpis questus est. Et sunt quoque, qui scire volunt, ut ædificent, & charitas est: & item qui scire volunt, ut ædificentur, & prudentia. Horum omnium soli ultimi duo non inveniuntur in abusione scientiæ, quippe qui ad hoc volunt intelligere, ut bene faciant.* Et infra: *Volo proinde animam primò omnium scire seipsam,*

quod id possulet ratio & utilitatis & ordinis. Et ordinis quidem, quoniam quod nos sumus, primum est nobis: utilitatis verò, quia talis scientia non inflat, sed humiliat, & est quædam præparatio ad ædificandum; nisi enim super humilitatis stabile fundamentum, spirituale ædificium stare minime potest.

Exigitur denique in Theologiæ candidato ardentissimus discendi ardor; neque oblivioni debet mandari saluberrimum Ecclesiastici monitum cap. VI. v. 23. & seq. *Sapientia enim doctrinæ secundum nomen est ejus, & non est multis manifesta: quibus autem cognita est, permanet usque ad conspectum Dei. Audi fili, & accipe consilium intellectus, & ne abicias consilium meum. Injice pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum: subice humerum tuum, & porta illam, & ne acedieris vinculis ejus. In omni animo tuo accede ad illam, & in omni virtute tua conserva vias ejus. Investiga illam, & manifestabitur tibi, & continens sacrus ne derelinquas eam.* Hujus moniti rationem profert S. P. Augustinus Epist. 137. ad Volusianum, amplitudinem scilicet, ac profunditatem doctrinæ: *Latet, inquit, altitudo sapientiæ, ut annosissimis, acutissimis, flagrantissimis cupiditate addiscendi hoc contingat, quod eadem scriptura quodam loco habet, cum consummaverit homo, tunc incipit.* Neminem tamen deterere debet hæc divinarum scientiarum præstantia; quin, cum ipsa ad amorem Dei inflammet, & mentem nostram igne naturam mutante collustret, eamque Cœlestium Spirituum faciat consortem; hanc ardentius concupiscamus, quæ animam rationis participem ad inseparabilem Dei conjunctionem disponit. His ferè verbis ad Theologiæ studium nos hortatur Diadochus Episcopus in libro de Spirituali perfectione cap. 67.

Supereft, ut nonnulla dicam de Theologiæ partibus, atque de ordine, & in-
 stituto hujus Operis. Sanctus Joannes Damascenus, qui floruit Imperante Leone Isaurico Iconomacho, libris quatuor de fide Orthodoxa universam Theologiam primus omnium eo ordine complexus est, quem deinde secuti sunt Petrus Lombardus Magister Sententiarum, ceterique Scholastici. Qui in priori libro de Deo uno, ac de Trinitatis mysterio pertractant: in II. differunt de Angelis, de creatione hominis, ejusque lapsu: in III. de humani generis reparatione: in postremo de Sacramentis, quibus Christi Redemptoris nostri meritum

6.

Discendi ar-

7.

De Theologia partibus

tum vulneratis per peccatum hominibus applicatur. Paululum ab ea methodo recedit S. Thomas Aquinas, qui Theologicam Summam in tres tantum partes divisit: in quarum una de Deo uno, Trino, & Creatore: In altera de Deo ultimo Fine: In tertia de Christo, & ab eo institutis Sacramentis, pluribus quaestionibus & articulis plenissimas disputationes comprehendit. Ex nostris vero Scriptoribus ferè omnes Magistri Sententiarum methodum tenuere, ut Aegidius Romanus, Gregorius, Gerardus, Argentinas, & quotquot in Aegidium superioris, hujusque ætatis Scriptores Commentaria ediderunt.

8. Verùm cum hi omnes, ut erat Patrum De instituto. nostrorum consuetudo, & ingenium, operam ac laborem insumpserint enucleandis controversiis innumeris, quas ætate nostra mutabilis hominum sensus fastidit; compellor in his opusculis veterum plura penitus prætermittere, quædam minùs necessaria extremis, ut inquit, labiis gustare, multa Historicis, dogmaticis, criticisque ornare dissertationibus. Quæ omnia si pro rerum amplitudine ac dignitate me facturum esse polliceor, ridebunt me jure homines universi. Neminem quippè fugit, quanta scripserit de solis Patrum dogmatibus Dionysius Petavius, qui tamen illorum Sententias vix recitavit, neque de his definivit: quanta insuper Thomassinus, qui neque totam Theologiam in ea parte prægrandibus voluminibus explicavit. Historicis item dissertationes quàm fuscè pertractet Natalis Alexander, nemo non novit; de Ecclesiæ Conciliis quanta conscripserit Christianus Lupus, habemus præ oculis; sola Polemica Theologia quantum temporis, ac laboris postulat, ex solo Bellarmino possumus conjicere. De solis Ecclesiæ Sacramentis quàm latè differant etiam brevitatis amatores, scripta ostendunt Estii, Juenin, Tournely, aliorumque. Ipsa moralis Theologia à P. Vanroy brevissimè simul ac nervosè tradita plures Tomulos implevit; pluresque pariter Complexio recentiorum questionum, quam superioribus annis elaboravit noster Aurelius Piette. Si quis igitur numeris omnibus absolutam à me expectat Theologiam, is proculdubio me ad scribendum Superiorum meorum mandato compulsus tentat penitus exanimare. Proferam itaque quidquid imbecillitas mea, & angustia temporum patitur: neque libello titulum facio ampullosum, *Theologia Scholastica, Positiva, Moralis, Polemica*, R. P. Berti Theol. Tom. I.

qui discendi cupido uberrima spondeat: neque *Apparatus Theologicus*, qui solam methodum, & elementa suppeditet; neque *Theologica Institutiones*; quo vocabulo non disputationes significantur, sed regulæ ac præcepta. Opportunius videtur, si hunc præferat titulum *de Theologicis disciplinis*; idest, qui uni, aut alteri Theologiæ, itémque ampliori, ac breviori conveniat; neque ostendet scribentis audaciam, neque deprimat dignitatem scientiæ.

9. De ordine hujus Operis. Iste autem erit dissertationum nostrarum ordo. Agendum principio de vero ac supremo Numine, & contrà Atheos, ac Polytheos pugnandum: tum Divinæ Perfectiones sese offerent examinandæ: Trinitas deinde Personarum contrà pertinaces Impugnatores acerrimè est vindicanda. Quod implere conabimur novem prioribus libris. Accedent posthæc Tractatus de Cælestibus Spiritibus, de rerum corporearum productione, præsertim verò de homine primo, ipsius lapsu, pœnitentia, exilio, propagatione posterorum, atque peccati, pœnarumque in singulos transfusione. Id verò complecti curabimus dissertationibus quatuor, idest à libro decimo ad xiv. Præterea tradenda est rationalis Creaturæ institutio, non quidem quantum spectat ad commodum, & utilitatem Reipublicæ; id enim proprium est Ethices; sed quatenus dirigentibus legibus, & auxiliante divina Gratia conari debet, ut finem ultimum assequatur, & ab illo vitiis & peccatis avertitur. Quapropter hæc tertia pars sex libros de Divina Gratia, & exortis adversus illam hæresibus, in quibus libris situm est universum Augustinianæ Doctrinæ Systema: deinceps pertractationem de legibus, & insuper quatuor libros de humanis Officiis comprehendit; ideoque extenditur à quartodecimo libro ad quartum, ac vicesimum. Differendum deinceps quinque libris de Salvatoris nostri ad reparandum humanum genus adventu, de ejus Vita mysteriis, & miraculis plena: de Apostolis quos elegit, & de Ecclesia ab ipso instituta. Itaque hæc quarta Pars libro vigesimo quinto inchoata complebitur in vicesimo nono. Disputabimus denique de septem Ecclesiæ Sacramentis, quibus Christianæ Religio nutritur ac roboratur, à libro trigésimo ad postremum. Ita fiet, ut quinque partibus, libris autem triginta septem nostrum de Theologicis disciplinis Opus comprehendatur commode quiquennio absolvendum.

D

In

In feriis autem, festisque diebus, quibus consuetae lectiones praetermittuntur, praemanibus habendi erunt libri, quorum usus in singulis hisce partibus debet esse frequentior, & qui titulum referent: *Librorum de Theologicis disciplinis Supplementum*. Pertractabitur in his de locis Theologicis accuratius, & de controversiis reliquis in hoc priore Opere praetermissis: quarum amplitudo ac dignitas uberiolem, ac singularem postulat tractationem. Sparsa tamen

in libris istis xxxvii., & suo quaque loco distributa occurrent quaecunque magis necessaria videbuntur, & convenientia cuiusque libri argumento. Qui vero in pervolutandis Theologicis dissertationibus offenderit difficilia, atque ad ea percipienda indiget spiritu intelligentiae, quemadmodum hortatur Beatus Jacobus in Epistola Catholica cap. i. v. 5., *postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei.*



DE